

УДК 351.83 : 364.4 : 343.72

Соловійов Євген Володимирович
аспірант кафедри публічної політики
та політичної аналітики
Національної академії державного управління
при Президентові України

РОЗРОБКА НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТІЙКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ПРИЙМАЮЧІ СПІЛЬНОТИ

Автором розглянуто процес формування науково-методичного підходу до публічного регулювання стійкої інтеграції вимушених переселенців у приймаючі спільноти. Розроблена «мапа ризиків» процесу публічного регулювання ВВМ через механізми забезпечення ВПО, що дозволить не тільки покращити систему державного і, що особливо важливо, громадського моніторингу ефективності реалізації державного регулювання у сфері ВВМ і забезпечення прав ВПО в Україні за рахунок виділення зрозумілих для спостерігача напрямів моніторингу з індикаторами рівня ризику, а й удосконалити організаційно-економічний механізм підтримки і забезпечення інтеграції ВПО у приймаючі спільноти як такий, що наразі, у 2019 р., вже найкраще відповідає потребам ВПО і не носить авральний «ad hoc» характер, як це було у 2014-2015 рр. Вперше запропоновано науково-методичний підхід до публічного регулювання стійкої інтеграції вимушених переселенців у приймаючі спільноти, який пропонує фрагментацію чинників публічного регулювання на дві групи - по відношенню до факторів зовнішнього середовища і по відношенню до базового акценту у механізмі регулювання, та пропонує мапу ризиків публічного регулювання у сфері як доречного інструменту попередження незбалансованих і неадресних рішень щодо вимушених переселенців саме з боку органів публічної влади.

Ключові слова: науково-методичний підхід; публічне регулювання; стійка інтеграція; вимушені переселенці.

Постановка проблеми. У 2014 р. внаслідок воєнного конфлікту на Сході України розпочалося переселення жителів Донецької та Луганської областей до інших територій країни. Масштабність явища зумовила необхідність розроблення та впровадження окремого Закону, нормативно-правових документів, спрямованих на захист і підтримку прав та свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО або переселенці).

За оцінками Міністерства соціальної політики України та УВКБ ООН, на середину грудня 2015 р. в Україні було зареєстровано понад 1,6 млн. переселенців. Основними за чисельністю групами серед ВПО є пенсіонери (947 тис. осіб). Чисельність працездатного населення сягнуло майже 397 тис. осіб, серед яких переважають жінки. Серед зареєстрованих ВПО 207,2 тис. дітей та 68 тис. інвалідів.

У зв'язку з переміщенням з територій, де проходять бойові дії, більшість представників ВПО втратили джерела існування та роботу, тому можна говорити про виникнення феномену раптової бідності серед представників цієї групи. Водночас досвід інших країн свідчить, що для ВПО характерним є високий рівень довготривалого безробіття, бідність, соціальне відторгнення та орієнтованість на використання державної фінансової допомоги як основного джерела існування. Отже, визначення проблем і потреб ВПО, окреслення гострих питань, що є невирішеними для представників цієї групи, є нагальним повсякденним завданням для влади та громадського сектору.

Держава та суспільство виявились не готовими до масштабної внутрішньої міграції, але формування відповідної політики відбувалось досить оперативно. Значну допомогу надали та продовжують надавати міжнародні організації, громадський сектор, потужний волонтерський рух. Наразі результати емпіричних соціологічних досліджень демонструють широкий спектр невирішених проблем щодо процесів облаштування переселенців у нових місцях проживання та інтеграції до місцевих громад.

Із самого початку процесу внутрішньої міграції нагальними для ВПО були проблеми, пов'язані із задоволенням гуманітарних потреб (їжею, одягом, медикаментами), пошуком

житла та стабільної роботи, що приносить дохід. Результати досліджень, проведених серед жінок і людей похилого віку серед ВПО на початку 2015 р., виявили значну частку тих, хто повідомляв про нездатність забезпечити для себе найнеобхідніше. Так, про фінансову неспроможність купити необхідні продукти харчування зазначили 70% опитаних, а 30% – повідомили про те, що не могли забезпечити своїм дітям повноцінне здорове харчування. Експертне опитування у серпні 2015 р. показало, що більшість із зазначених проблем не втратили актуальності. Зокрема, у деяких інтерв'ю зазначалося, що прибулі до нових місць проживання іноді не могли задовольнити навіть мінімальні потреби в їжі та купити хліб.

Актуальною проблемою залишається забезпеченість сімей переміщених осіб житлом. Зокрема, в Україні дотепер не існує комплексної політики щодо житла для переселенців, яка б діяла на національному, обласному та місцевому рівнях.

Головною особливістю вимушеної внутрішньої міграції є її невизначений термін. Тому актуальною є не тільки оцінка умов облаштування та соціальної адаптації переміщених осіб. Важливим завданням стає визначення бажаних індивідуальних стратегій подальшого життєвого шляху, а також розробка стратегій соціально-економічної політики, спрямованих на адаптацію, інтеграцію та соціальне залучення цієї групи [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники, що працювали у розглянутому напрямку: Н. Бочкор, Є. Дубровська, О. Залеська, О. Калашник, Л. Ковальчук, В. Бондаровська, О. Возіянова, О. Григоренко, Т. Гуцаленко, І. Савенець, Ю. Юр, О. Куриленко, Н. Максимова та ін.

Мета дослідження є розробка науково-методичного підходу до публічного регулювання стійкої інтеграції вимушених переселенців у приймаючі спільноти.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Проблема низької ефективності державного і навіть публічного регулювання сфери ВВМ в даний момент часу представляється досить актуальною. Ця актуальність обумовлюється факторами турбулентності українського суспільного середовища і значною обмеженістю державних

ресурсів для вирішення матеріальних проблем ВПО [7]. В силу цього, в даний момент існує запит на оновлені, більш ефективні моделі і методи публічного адміністрування і регулювання, які забезпечували б сталий і стійкий розвиток сфери ВВМ в Україні і приносили б суспільну користь, більшу суспільну цінність і навіть додану вартість (від бізнесу з залученням ВПО) в умовах несприятливих викликів внутрішнього і зовнішнього середовища. Проблеми підвищення ефективності публічного регулювання сфери ВВМ через пропозицію нових інституційних форм соціальної і функціональної інтеграції ВПО присвячено немало праць вітчизняних і зарубіжних вчених та гуманітарних міжнародних організацій. Однак, триваючий військовий конфлікт на Сході, бюджетні проблеми і нові зовнішні виклики в деякій мірі девальвують існуючі методи управління сферою і формують запит на нові, більш ефективні форми генерації управлінських рішень в контурі вирішення завдань сталого гуманітарного розвитку в частині ВПО. На цьому тлі доцільною бачиться розробка науково-методичного підходу до публічного регулювання стійкої інтеграції ВПО у приймаючі спільноти, формалізовані критерії якого нами представлені в рамках таблиці 1.

Таблиця 1. Формалізація науково-методичного підходу до публічного регулювання стійкою інтеграцією ВПО у приймаючі спільноти (складено автором)

Критерій	Особливість підходу
Роль держави у стійкому розвитку сфери ВВМ	Забезпечення ВПО необхідним доступом до якісних і соціальних та адміністративних послуг, ініціація створення і розвитку, а також подальше стимулювання сталого розвитку місць їх компактного проживання регіональних і місцевих соціально-економічних систем. З часом вплив (втручання) держави стає адресним, дискретним і диференційованим, а формат і інструменти державного впливу задаються комбінацією факторів зовнішнього і внутрішнього середовища
Об'єкт публічного регулювання	Інституційне та інфраструктурне середовища, що визначають інституційну і ресурсну спроможність та стійкість суб'єктів публічного регулювання

Критерій	Особливість підходу
Сутність стійкого розвитку сфери ВВМ	Забезпечення своєчасних і адресних, неволатильних впливів з кумулятивним ефектом на сферу ВВМ (визначених як стратегічні цілі першого і другого рівнів) з підвищувальний динамікою, заданої державними документами планування цієї сфери
Детермінанти стійкості розвитку сфери ВВМ	На локальному рівні: адміністративні послуги, розвиток малого бізнесу ВПО, поліпшений доступ до кредитних ресурсів, система перекваліфікації ВПО відповідно до місцевих потреб; За викликам середовища: інституційна; інфраструктурна; соціо-культурна; макроекономічна; внутрішня
Ключові інструменти державного впливу на розвиток сфери ВВМ	Відновлення інфраструктури на неодолюваних районах Донецької і Луганської областей; житлові програми; програми перекваліфікації; державне спів-фінансування проектів; пільгове кредитування інвестиційних проектів ВПО на умовах привабливіших за ринкові; інституційне та інфраструктурне вдосконалення

На цьому етапі важливим є зауваження щодо розуміння стійкості у врядуванні, зокрема стійкої інтеграції. Довідкова література визначає стійкість як здатність системи зберігати існуючий стан під впливом зовнішніх сил. Вочевидь, нас не може влаштовувати нездатність системи (наразі – системи управління ВВМ) мати чимало проблем і майже не змінюватися при впливі на неї. Отже, варто виходити з того, що процес інтеграції ВПО є а) керованим процесом, б) процесом у заданому, бажаному, цільовому напрямі, в) процесом, на який ззовні впливають чимало позитивних і негативних (відносно стану системи) чинників, а г) саморегуляція системи до задовільного стану не є можливою. Тож, стійкою інтеграція буде не тоді, коли система не «інтегрується», повертаючись у вихідний стан, а тоді, коли, керовано рухаючись у заданому напрямку, вона може встояти під тиском (або впливом) зовнішніх факторів, і це, є спільним з соціальною модернізацією.

Ми визначаємо «стійку інтеграцію ВПО» як процес формулювання, реалізацію, оцінку рішень та дії, пов'язані зі стійким зближенням і взаємним проникненням соціальних та інших цінностей ВПО у приймаючі громади, що здатне зберігати заданий напрям рух під тиском зовнішніх чинників і утримувати таку траєкторію до моменту досягнення чи задоволення основних параметрів керованого руху. Тобто це вказує на дискретність, непостійність руху, що і визначається суб'єктом (або консенсусно суб'єктами) публічного регулювання сфери ВВМ і ВПО зокрема.

Відтак, необхідність оновлення інструментів та методів публічного регулювання сфери ВВМ потребує вирішення низки локальних завдань, які формують фундамент методичного підходу і інструментарного забезпечення стійкої інтеграції ВПО у приймаючі спільноти: визначити рід і видові ознаки поняття «стійка інтеграція» як опорного поняття; визначити методику вимірювання стійкості для цілей державного управління і моніторингу; дефрагментувати поняття «стала інтеграція» на окремі елементи чи групи елементів, стан яких обумовлює підсумкові параметри стійкості; намітити напрямки підвищення стійкості в рамках стратегічного плану першого рівня.

Таким чином, теоретичний і методологічний аналіз поняття «стійка інтеграція» (sustainable integration) формує передумови для авторського уточнення цієї категорії. Стійка інтеграція може стати своєрідною альтернативною практикою регулювання складних соціальних процесів (як це вказано у деяких сучасних працях, що присвячені новітніх глобальним процесам [3; 4]), а керівною ідеєю інтеграції є заклик до більш соціально справедливої, а не швидшої або глибшої інтеграції через політично прийнятні процеси поколінь. Стійка інтеграція може бути на декількох рівнях: індивідуальному, організаційному, загальнодержавному і навіть на соціальному [6]. На рівні країни «стійку інтеграцію» ВПО можна визначити як довготривалу здатність місцевої спільноти і національного суспільства приймати і підтримувати співпрацю з внутрішніми вимушеними переселенцями, незважаючи на неоднорідність населення в країні та світоглядні і політичні погляди.

Базовим індикатором стійкої інтеграції ВПО є забезпечення своєчасних і адресних, неволатильних впливів з кумулятивним ефектом на сферу ВВМ (визначених як стратегічні цілі першого і другого рівнів) з підвищувальною динамікою, заданою державними документами планування цієї сфери. При цьому важливо, щоб бажана стала інтеграція ВПО тривала через набуття стійкості регулювання сфери ВВМ і за заданим цільовим вектором.

Раніше вже йшлося про доцільність реалізації державної політики інтеграції ВПО, націленої на використання ВПО для створення нових сильних сторін у приймаючих громадах (стратегія «win-win»). Подальше формування методичного підходу буде здійснюватися в контексті саме розвитку інституційного та економічного потенціалу приймаючих спільнот через повніше залучення, інклюзії ВПО та відповідних важелів, що можуть надаватися зовнішніми суб'єктами, особливо міжнародними організаціями.

Під ключовим індикатором ефективності стійкої інтеграції ВПО ми будемо розуміти досягнення певних стратегічних цілей першого рівня. Як правило, в якості таких цілей виходить комбінація індикаторів: один індикатор характеризується екстенсивним розвитком сфери ВВМ (напр., кількість ВПО, що отримують державну грошову допомогу на утримання), а другий показник характеризується інтенсивним розвитком сфери ВВМ (темп зростання кількості зайнятих у підприємствах, що були започатковані ВПО у приймаючих громадах або обсяг сплачених податків підприємствами, що були започатковані ВПО у приймаючих громадах). Саме постійний темп росту значень цих показників буде характеризуватися рухом за заданим вектором у набутті стійкості (у часі) усієї системи публічного регулювання сфери ВВМ. При цьому стійка інтеграція ВПО може бути інтегральною, а й може мати специфічну інтенсивність або екстенсивність [2]. Для визначення типу стійкості регулювання сфери ВВМ можна використовувати матрицю, візуалізацію типу стійкості (рис. 1).

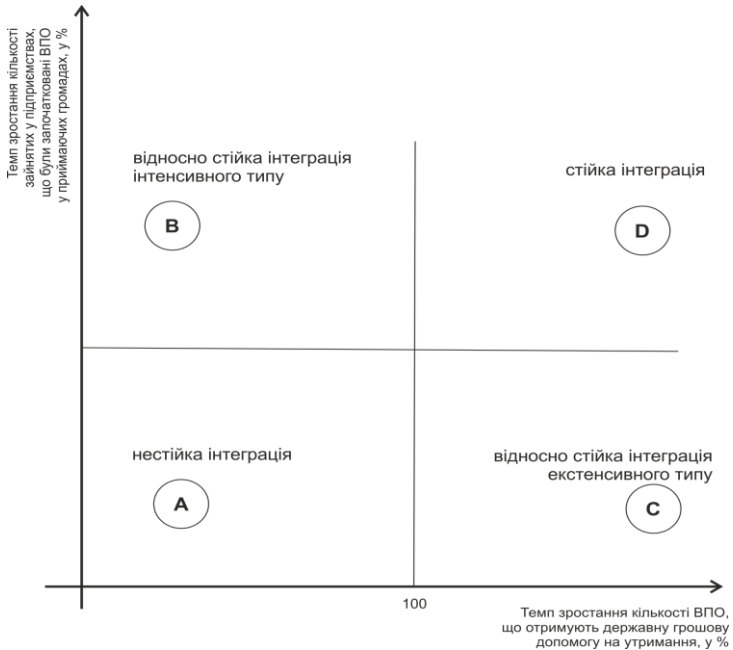

Рис. 1. Візуалізація типу стійкості інтеграції ВПО у приймаючі спільноти (абстрактна модель) (складено автором)

Вочевидь, що підсумкові індикатори задають позиціонування сфери регулювання ВВМ в матриці стійкості і дають уявлення про характер її регулювання її цілому або публічного регулювання зокрема. Так, матриця формує два полярних типу розвитку у сфері та інтеграції зокрема: стійкий (D) і нестійкий (A). Окрім цього, визначається два типи відносно стійкої інтеграції: з переважанням інтенсивного розвитку (B) і з переважанням екстенсивного розвитку (C). Типи стійкості квадрантів B і C можуть вважатися стійкими у короткостроковій перспективі. При реалізації умовної стратегії «підвищення продуктивності публічного врядування» (напр., через дігіталізацію публічних послуг, стратегія державних реформ новообраного Президента України В. Зеленського «Держава в смартфоні») система регулювання може

знаходиться в квадранті В, а при реалізації стратегії експансії – у квадранті С.

Позиціонування сфери регулювання ВВМ і його стійкості дає можливість генерації управлінських рішень, спрямованих на поліпшення ряду аспектів діяльності, що позитивно впливають на стійку інтеграцію. Тим не менш, ці напрямки вказують на векторні зміни, але не визначають об'єкта і предмету.

Для підвищення ефективності процесів публічного управління стійкістю необхідно дефрагментувати елементи її забезпечення. Для цього приготовлена класифікація чинників публічного управління стійкістю процесу інтеграції ВПО за двома критеріями: а) по відношенню до факторів зовнішнього середовища (загроз) і б) по відношенню до базового акценту в суті механізму регулювання (гарантуючий механізм, механізм інтеграції, підтримуючий механізм) (рис. 2).

Рис. 2. Дефрагментація факторів публічного управління стійкістю інтеграції ВПО у приймаючі спільноти (складено автором)

Фактично таке відображення видів стійкості сфери регулювання ВВМ має ряд позитивних аспектів:

1) типологізація стійкості по відношенню до базового акценту в суті механізму регулювання дозволяє синхронізувати систему моніторингу елементів стійкості зі системою збалансованих показників, запропонованих Нортеном і Капланом для бізнесу, або легко зробити декомпозицію за методом аналізу ієрархій для порівняння управлінських відмінностей;

2) перехрестя елементів стійкості (а) і (б), тобто по відношенню до загроз і по відношенню до базового акценту, дає підстави закласти інструментальні основи виміру окремих складових сталості публічного регулювання і відповідних механізмів забезпечення у сфері ВВМ.

На підставі перевіреної дефрагментації факторів стійкої інтеграції ВПО по відношенню до (а) зовнішніх ризиків і (б) базового акценту в регулюванні можлива розробка «мап ризиків», і це є оригінальним дослідницьким інструментом для зміни уявлення про ключові загрози і риси. Сама «мапа ризиків» процесу публічного регулювання ВВМ через механізми забезпечення ВПО представлена в табл. 3.2. Зазвичай «мапа ризиків» являє собою матрицю, де матеріал презентується через табличне перетинання принаймні двох ключових ознак, і у нашому випадку це – дві ознаки, що враховані у рис. 2. У такий спосіб відображаються ключові ризики стійкості і сталості, що визначають співвідношення конкретних цільових акцентів у відношенні до загроз зовнішнього середовища (сторонніх ризиків).

Інституційні ризики процесу публічного регулювання ВВМ через механізми забезпечення ВПО (табл. 2.) являють собою ризики, які обумовлені недосконалістю інституційного середовища у сфері регулювання ВВМ, тобто утворених формальних і неформальних форм взаємодії стейкхолдерів і учасників процесів ВВМ. В їх основі лежать вади, недоліки саме інституцій, тобто формальних утворень з визнаними ролями і статусами, які створені для регулювання тих чи інших відносин у суспільстві. І, відповідно, вони є або можуть стати причинами

виникнення і наростання «сил тертя» у соціумі, публічному регулюванні [5]. До числа таких ризиків можна віднести: за акцентом «дбайливе виконання державних гарантій ВПО»: брак матеріальних ресурсів для матеріального облаштування ВПО у нових місцях помешкання; запізненість індексації соціальної матеріальної допомоги і пенсій ВПО; за акцентом «інтеграція ВПО у приймаючі спільноти»: неякісна, несвоєчасна професійна перепідготовка для ВПО; за акцентом «підтримка ВПО»: затримки, політичні спекуляції з підготовки та, власне, неготовність державної політики в частині підготовки інфраструктури на всіх рівнях до розміщення і облаштування ВПО; низький рівень розвитку фінансових інститутів для підвищення доступності капіталу як чинника виробництва і приватної ініціативи ВПО.

Інфраструктурні ризики формуються загрозами недостатності розвитку забезпечуючої державної і комунальної інфраструктури для надання своєчасних і доступних адміністративних послуг, доступу до житла та програм мікрокредитування для ВПО. Відповідно, ризики поділяються таким чином: за акцентом «дбайливе виконання державних гарантій ВПО»: ризик неприйнятності якості соціального житла для потреб ВПО (навіть для оренди) на локальному рівні; за акцентом «інтеграція ВПО у приймаючі спільноти»: складність процедур і брак коштів для програм пільгового іпотечного кредитування будівництва нового житла для ВПО; ненаповненість фондів для пільгового мікрокредитування підприємців з числа ВПО; за акцентом «підтримка ВПО»: ризик не наповнення і відсутності житлового фонду в рамках місцевих програм створення житлового фонду соціального призначення і для тимчасового проживання;

Соціокультурні ризики пов'язані з загрозами негативного впливу окремих культурних і соціально-політичних явищ на адресність державної допомоги ВПО і сталість інтеграції ВПО. Відповідно, ці ризики поділяються таким чином: за акцентом «дбайливе виконання державних гарантій ВПО»: патерналізм серед ВПО і неготовність ставати приватними підприємцями, орієнтація на швидку роботу «тут і зараз» [1, с. 85]; за акцентом

«інтеграція ВПО у приймаючі спільноти»: наростання соціальної пасивності, бажання повернення «до минулих часів», патерналістських настроїв, політичного реваншизму серед ВПО; за акцентом «підтримка ВПО»: починаючи з травня 2019 р. – є ризик отримання російського (подвійного) громадянства для ВПО, що мешкають у Донецькій та Луганській областях.

Таблиця 2 – Інституційні ризики процесу публічного регулювання ВВМ через механізми забезпечення ВПО (складено автором)

Групи ризиків процесу публічного регулювання ВВМ	Основні акценти і завдання публічного регулювання сфери ВВМ для формування каскаду відповідних програм і механізмів публічного регулювання		
	Дбайливе виконання державних гарантій ВПО	Інтеграція ВПО у приймаючі спільноти	Підтримка ВПО (соціальне забезпечення і політичні права)
Інституційні ризики	Брак матеріальних ресурсів для матеріального облаштування ВПО	Несвоечасна професійна перепідготовка для ВПО	Негнучкість державної політики в частині підготовки інфраструктури на всіх рівнях до облаштування ВПО
Інфраструктурні ризики	Ризик затримок і низької якості соціального житла для ВПО	Група ризиків, пов'язаних зі складністю виділення коштів для програм пільгового кредитування ВПО	Ризик не наповнення і відсутності житлового фонду в рамках місцевих програм створення житлового фонду

Групи ризиків процесу публічного регулювання ВВМ	Основні акценти і завдання публічного регулювання сфери ВВМ для формування каскаду відповідних програм і механізмів публічного регулювання		
	Дбайливе виконання державних гарантій ВПО	Інтеграція ВПО у приймаючі спільноти	Підтримка ВПО (соціальне забезпечення і політичні права)
Соціокультурні ризики	Патерналізм серед ВПО і неготовність розвивати приватну комерційну діяльність	Наростання соціальної пасивності і політичного реваншизму серед ВПО	Ризик отримання російського (подвійного) громадянства ВПО
Ринкові економічні ризики	Ризик схильності ВПО до переїзду в нове місце проживання	Ризик повільного економічного зростання (або стагнації) України ; зростання орендних ставок на житло у великих містах	Небажання і неготовність ВПО отримувати нові кваліфікації та професії

Ринкові економічні ризики зумовлені існуванням національних і глобальних трендів розвитку соціально-економічних систем можуть як стимулювати, так і суттєво стримувати процеси регулювання сфери ВВМ і саморегуляції (через приватну ініціативу ВПО). Ці ризики мають переважно ринкову кон'юнктуру природу і майже не піддаються цільовому регулюванню на місцевому і регіональному рівнях. Особливої уваги потребують ризики, що пов'язані з ринками праці. Відповідно, ці ризики поділяються таким чином: за акцентом «дбайливе виконання державних гарантій ВПО»:

ризик схильності ВПО до переїзду в нове місце проживання, що б напружувало місцевих працедавців і ускладнювало роботу соціальних служб; за акцентом «інтеграція ВПО у приймаючі спільноти»: ризик повільного економічного зростання (або стагнації) України і, відповідно, падіння попиту на нових працівників у сферах матеріального виробництва; брак вільних вакансій у приймаючих малих містах і особливо – у сільській місцевості; зростання навантаження на одне вільне робоче місце у регіонах і великих містах, особливо – у секторі матеріального виробництва; ризик відтоку кваліфікованих кадрів з числа ВПО за кордон; ризики опортуністичної поведінки власників житла, придатного для оренди ВПО, зростання орендних ставок на житло у великих містах; за акцентом «підтримка ВПО»: небажання і неготовність ВПО отримувати нові кваліфікації та професії.

Висновки. Задля удосконалення гарантуючого і підтримуючого механізмів публічного регулювання пропонується внести такі зміни: Верховній Раді України внести зміни до законодавства України з метою забезпечення права голосування на місцевих виборах для ВПО; стабільно передбачати у щорічних державних бюджетах України фінансування Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України; центральним органам виконавчої влади забезпечити належне функціонування Єдиної інформаційної бази даних про ВПО; надалі не пов'язувати факт отримання соціальних виплат в залежності довідки ВПО шляхом внесення відповідних змін до постанови Уряду «Про здійснення соціальних виплат ВПО» від 05.11.2014 № 637; спільно з представниками національних та міжнародних неурядових організацій розробити та затвердити механізм виплати всіх видів соціальної допомоги, зокрема пенсій, громадянам, які проживають на непідконтрольних Уряду України територіях Донецької та Луганської областей.

Отже, розроблена «мапа ризиків» процесу публічного регулювання ВВМ через механізми забезпечення ВПО (табл. 2) дозволяє не тільки покращити систему державного і, що

особливо важливо, громадського моніторингу ефективності реалізації державного регулювання у сфері ВВМ і забезпечення прав ВПО в Україні за рахунок виділення зрозумілих для спостерігача і напрямів моніторингу з індикаторами рівня ризику, а й удосконалити організаційно-економічний механізм підтримки і забезпечення інтеграції ВПО у приймаючі спільноти як такий, що наразі, у 2019 р., вже найкраще відповідає потребам ВПО і не носить авральний «ad hoc» характер, як це було у 2014-2015 рр. І розробка система моніторингу, і формування організаційно-економічного механізму підтримки і забезпечення інтеграції нами буде здійснено в наступному параграфі цього дисертаційного дослідження.

Література:

1. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наукова доповідь / за ред. канд. соціол. наук О. М. Балакіревої ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2016. 140 с.
2. Ager A. Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*. 2008. Vol. 21 (2). P. 166-191.
3. Begg I. EMU and sustainable integration. *Journal of European Integration*. 2015. №37 (7). P. 803-816.
4. Nicolaidis K. Sustainable Integration in a Democratic Polity: A New (or not so new) Ambition For the European Union after Brexit [Електронний ресурс]. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. Режим доступу : <http://kalypsonicolaidis.com/wp-content/uploads/2015/02/Sustainable-Integration-Nicolaidis-Final.pdf>
5. Novak P. Border Politics, Social Movements, Collective Identities, and Globalisation. *Journal of Refugee Studies*. 2017. Vol. 30 (1). P. 141-143.
6. Starik M. Toward a Theory of Sustainability Management: Uncovering and Integrating the Nearly Obvious. *Organization & Environment*. 2013. №24 (1). С. 7-30.
7. Woroniecka-Krzyzanowska D. Internally Displaced Persons and Elections under Military Conflict in Ukraine. *Journal of Refugee Studies*. 2017. Vol. 30 (1). P. 27-46.